

С. С. Зайцева, Т. Г. Чернишова. Суми : Сумський державний університет, 2022. С. 107–110.

4. Костецька Г. В. Застосування методу проєктів з залученням онлайн-дошки PADLET для уроку іноземної мови. *Молодий вчений. Сер. Педагогічні науки*. 2021. № 11 (99). С. 168–171. URL : <https://bit.ly/3VpOE8u> (дата звернення : 21.11.2022).

5. Ольхова-Марчук Н. В. Використання геоінформаційних ресурсів Google у підготовці фахівців з туризму. *Актуальні проблеми неперервної освіти в інформаційному суспільстві* : Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 29-30 травня 2020 р.). Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2020. С. 100–102. URL : <http://bit.ly/3GLDI18> (дата звернення : 25.11.2022).

6. Отрошенко Л. С. Досвід менеджменту системи вищої освіти Німеччини. *Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Сер. Менеджмент соціокультурної діяльності*. 2018. № 2. С. 120–133. URL : <https://bit.ly/3AChTx5> (дата звернення : 19.11.2022).

7. Пронніков О. К. Менеджмент закладів вищої освіти та його вплив на якість знань студентів. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» ім. Т. Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки*. 2021. № 13 (169). С. 16–20. URL: <https://bit.ly/3U9cNPz> (дата звернення: 18.11.2022).

8. Салагуб Л. І. «Медіаграмотна свідомість» : вектор критичного вивчення історії. *Інфомедійна грамотність – невід’ємна складова навчального процесу закладу вищої освіти: збірник статей / редкол. : В. Ф. Іванов (голов. ред.) та ін.* Київ : Академія української преси, IREX, Центр Вільної преси, 2021. С. 326–331.

9. Khazan O. The Myth of «Learning Styles». URL : <https://bit.ly/3EQRFt8> (дата звернення : 18.11.2022).

УДК 82.0

Городнюк Н.А.

доктор філологічних наук, доцент, професор кафедри англійської філології

КАТЕГОРІЯ РЕЧІ У ФІЛОСОФІЇ ТА ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВІ

Категорія речі є визначальною у філософії, а підходи до визначення речі, питання про співвідношення у речі ідеального та матеріального і загалом співвідношення світу речей та світу ідей, їхні первинність та походження – визначальні проблеми для філософського розуміння сутності буття.

Кожна соціокультурна доба визначається власним підходом до потрактування категорії речі. Так, ранньоантична натурфілософія витлумачувала річ у контексті пошуку природних первнів буття, вважаючи такими речовинні елементи. Платон протиставляє речі ідеям, потрактовуючи ідею як сенс та причину виникнення речей. Аристотель, виокремлюючи в кожній речі матерію (субстрат) і форму (організацію матеріалу), вважав причиною речі форму, а не відокремлену ідею, трактуючи річ як оформлену матерію або уречевлену форму. Дискусія про річ, започаткована Платоном та Аристотелем, є наріжним каменем середньовічної схоластики, у якій виразно виокремлюються три напрямки щодо того, в який спосіб існують загальні поняття: до речей (реалізм), у речах

(концептуалізм), після речей (номіналізм). Ця дискусія визначила напрям розвитку європейської філософії в цілому, вплинувши на подальші розробки категорії речі в англійському сенсуалізмі, німецькому ідеалізмі, феноменології, екзистенціалізмі, структуралізмі та постструктуралізмі.

Друга половина ХХ ст. ставить проблему речі у філософії особливо гостро: Мартін Хайдеггер, намагаючись подолати розрив речі та людини, їхнє взаємовідчуження, прагне «надати речам слова» і наділяє річ буттям, що в онтології вважалось атрибутивною рисою людини, але не предмета [10]; Мішель Фуко, пропонуючи поняття епістемі – історично змінної структури, що визначає спосіб мислення, сприйняття світу та існування людини певної епохи, вважав порядок речей, тобто співвідношення «слів» и «речей», основним структурогенерувальним принципом кожної епістемі [9]; Жан Бодріяр, аналізуючи функціонування речей у суспільстві споживання, маркетингові механізми, принципи реклами та нескінченну гонитву людини за речами як знаками престижу, комфорту, успішності, звертає увагу на специфічний статус речі, її відрив від загальнолюдських цінностей, виразне домінування конотації над денотацією та перетворення речі на знак дегуманізованої культури [2, с. 14-15]. Суголосними видаються і твердження М. Епштейна, який пропонує проект «реалогії» для з'ясування екзистенційного сенсу речі у її взаємодії з людиною, будучи переконаним, що лише осмислена річ визначає смислове наповнення світу [13, с. 346-347].

Питання про знакові функції речі та специфіку перетворення її на знак є одним із ключових у семіотиці. Так, Альберт Байбурін сформулював поняття семіотичного статусу речі та шкали семіотичності, які покликані відображати співвідношення «знаковості» і «речевості» тої чи іншої речі, переважання у ній символічних чи утилітарних функцій у кожній окремій ситуації [1, с. 67-69]. На думку дослідника, шкала семіотичності дозволяє осмислити й адекватно відобразити усі можливі варіанти семіотизації речі: від речей із низьким семіотичним статусом, знакові властивості котрих сягають нуля, до власне знаків – речей із найвищим семіотичним статусом. Звертаючи увагу на рухливість і непостійність семіотичного статусу речей чи навіть однієї речі у межах різних семіотичних систем, він також акцентує на існуванні явищ, що мають проміжний характер, тобто квазісеміотичних явищ [1, с. 81]. А Георгій Кнабе знакову виразність побутових речей трактував як мову культури, будучи переконаним у тому, що тут знаходить собі вираження у матеріальних формах духовний зміст, а текст цією мовою читається лише на основі культурно-історичних асоціацій [5, с. 42]. В. Топоров переконаний, що буття речі (тобто її осмислене існування) можливе лише «в антропоцентричній перспективі» [7, с. 71], тобто річ існує завжди для людини і завдяки людині. Його розуміння «верхнього» і «нижнього» ціннісних полюсів та «сильної» і «слабкої» речі суголосні з поняттям шкали семіотичності та високого чи низького семіотичного статусу речі А. Байбурина. Г. Гачев також розглядає річ як носій смислів, зміст життєвого і духовного досвіду народу, тож говорячи про мову речей, застосовує для аналізу семантики предметів ключові опозиції культури (сакральне/профанне, чоловіче/жіноче, вертикальне/горизонтальне, святкове/ординарне, темне/світле, зовнішнє/внутрішнє, варене/сире тощо) [3, с. 10].

Вперше питання про річ як літературознавчу категорію ставить Олександр Чудаков, переконливо обґрунтовуючи, що категорія речі є визначальною для

аналізу поетики та стилістики як окремого автора, так і мистецького напрямку в цілому [11; 12]. Важливе місце у розробці поняття «предметний світ твору» посідають праці Єжи Фарино [8] та О. Коточигової [6]. Здебільшого думки дослідників зводяться до спільного знаменника: предмет у тексті – це не дзеркальне відображення предмета у реальній дійсності; річ у художній системі незмінно постає знаком неречового відношення, що одночасно містить і вказівку, як «змодельовано» світ речей у даній естетичній системі. Ступінь семіотизації речі, як і кількісна характеристика речовизму та його «густина», відмінні у різних митців, але позбутися речі, уникнути її зображення зовсім видається неможливим для літератури. Відсутність речей у тій чи іншій текстуальній стратегії постає промовистим мінус-прийомом, здатним «посвідчити» про твір та його стилістику не менше, ніж наявність речі.

Насамкінець конкретизуємо ключові терміни нашого дослідження (про це див.: [4]: **категорія речі** – це найзагальніше родове поняття, що охоплює всю сукупність художніх предметів (тексту, митця, стилю, соціокультурної доби), репрезентує естетично оприявлену філософію речі і характеризує художній світ твору; **концепт речі** – це сукупність культурних смислів та ідей, що безпосередньо, асоціативно чи конотативно актуалізовані в тексті та продукуються знаком в процесі семіозису. Межі між знаком та концептом рухомі і проникні: знак як мінімальна семіотична одиниця здатен «розростатися» до концепту у текстах з високим семіотичним статусом речі. Терміни «річ у літературі», «образ речі» і «художній предмет», за літературознавчою традицією, вважаємо цілком тотожними і вживаємо як абсолютні синоніми. **Речевість** – це риса художньої манери, ознака стилю, атрибутивна характеристика художньої свідомості, детермінованої філософією речі, та художнього світу, структурованого категорією речі. **Речовизм** – явище оприявлення речовості, утілення речі у творі, що виражається як у наявності окремих образів речей, так і в посиленому структуруванні ними тексту. З огляду на це й говоримо про різну міру чи «густину» речовизму: одиничні речові образи із загалом невисоким семіотичним статусом та мінімальною функціональністю, з одного боку, або ж домінантність категорії речі, високу семіотичність та поліфункціональність речової образності, з іншого.

Література:

1. Байбурин А.К. Семиотические аспекты функционирования вещей. *Этнографическое изучение знаковых средств культуры*: Сб. науч. трудов / Отв. ред. А.С. Мыльников. Ленинград: Наука, 1989. С. 63–88.
2. Бодрийяр Ж. Система вещей / Пер. с франц. и сопроводительная статья С. Зенкина. Москва: РУДОМИНО, 2001. URL: <http://yanko.lib.ru/books/philosoph/ baudrillard-le-systeme-des-objets.htm> (дата обращения: 03.03.2022).
3. Гачев Г.Д. Национальные образы мира. Евразия – космос кочевника, земледельца и горца. Москва: Институт ДИ-ДИК, 1999. 368 с.
4. Городнюк Н.А. Res incognita: семіотика речі у східнослов'янському модерністському романі першої половини ХХ століття: монографія. Дніпро: Свідлер А. Л., 2017. 560 с.
5. Кнабе Г.С. Диалектика повседневности. *Вопросы философии*. 1989. № 5. С. 30–53.

6. Коточигова Е.Р. Вещь в художественном изображении. *Введение в литературоведение. Литературное произведение: основные понятия и термины*: Учеб. пособие / Л.В. Чернец, В.Е. Хализев, С.Н. Бройтман и др.; Под ред. Л.В. Чернец. Москва: Высш. шк.; Академия, 1999. 556 с.
7. Топоров В.Н. Вещь в антропоцентрической перспективе. *Aequinox*. Москва: Кн. сад, 1993. С. 70–94.
8. Фарино Е. Введение в литературоведение: Учебное пособие. Санкт-Петербург: Издательство РГПУ им. А.И. Герцена, 2004. 639 с.
9. Фуко М. Слова и вещи. Археология гуманитарных наук / Пер. с франц. В.П. Визгина и Н.С.Автономовой; вступ. статья Н.С.Автономовой; спецредактор Г.И. Семенов. Москва: Прогресс, 1977. URL: <http://lib.ru/CULTURE/FUKO/weshi.txt> (дата обращения: 30.11.2022).
10. Хайдеггер М. Вещь. *Хайдеггер М. Время и бытие*. Москва: Республика, 1993. URL: <http://www.philosophy.ru/library/heideg/th.html> (дата обращения: 16.09.2022).
11. Чудаков А.П. Вещь в реальности и в литературе. *Материалы науч. конф.* 1984 (вып. XVII): Вещь в искусстве. Москва: Сов. художник, 1986. С. 15–46.
12. Чудаков А.П. Предметный мир литературы (К проблеме категорий исторической поэтики). *Историческая поэтика. Итоги и перспективы изучения*. Москва: Наука, 1986. С. 251–291.
13. Эпштейн М. Реалогия. *Проективный философский словарь: Новые термины и понятия* / Под ред. Г.Л. Тульчинского и М.Н. Эпштейна. Санкт-Петербург: Алетейя, 2003. С. 346–350.

УДК 378.016:811.111

Золотько Ю.С.

старший викладач кафедри англійської філології

ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ З АСПЕКТУ «СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ТЕРМІНОЛОГІЯ»: ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Агресія Росії та активні військові дії на території України спонукають весь світ реагувати на останні події, що відбуваються у нашій країні, обговорювати шляхи та можливості вирішення ситуації, надання військової, фінансової, гуманітарної допомоги Україні як на найвищому рівні під час зустрічей лідерів провідних держав світу, так і жваво обговоренню подій у засобах масової інформації. Опанування суспільно-політичною термінологією стає актуальним для студентів, вивчаючих англійську мову як основну (спеціальності «Середня освіта. Мова і література (англійська)» та «Філологія. Мова і література (англійська)») в рамках аспекту «Суспільно-політична термінологія». Особливої актуальності питання набуває у той час, коли значна кількість студентів, резидентів Маріуполя, тимчасово перебуває за кордоном у пошуках прихистку, і вони, перебуваючи у мультикультурному та багатомовному середовищі, можуть донести громадянам іноземних країн правдиву інформацію про війну мовою, якою спілкуються або розуміють жителі європейських країн – англійською, маючи нагоду при цьому не